

Criteria voor duurzaam inkopen van Uitbesteding mobiele werktuigen

Versie: 1.5

Datum: oktober 2011

Colofon

Dit criteriadocument voor het duurzaam inkopen van Uitbesteding mobiele werktuigen is opgesteld in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Afbakening van de productgroep	2
1.2	Status en relatie tot vernieuwing Duurzaam Inkopen	3
2	Markt en duurzaamheid	4
2.1	Duurzaamheidsaspecten	4
2.1.1	Duurzaamheidsmaatregelen	4
2.1.2	Sociale aspecten	7
2.2	Herziening	8
3	Duurzaamheid in het inkoopproces	9
3.1	Vorbereidingsfase (aandachtspunten)	9
3.2	Specificatiefase (criteria)	9
3.2.1	Kwalificatie van leveranciers	9
3.2.2	Programma van eisen	10
3.2.3	Gunningscriteria	10
3.2.4	Contract	11
3.3	Gebruiksfase (aandachtspunten)	12
4	Meer informatie	13
	Bijlage 1 Wijzigingen ten opzichte van vorige versie	14

1 Inleiding

De overheid wil concrete stappen zetten naar een duurzame samenleving en geeft zelf het goede voorbeeld. Door als overheid duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. De verschillende overheden hebben voor zichzelf doelen gesteld ten aanzien van duurzaam inkopen. Om de doelstellingen te bereiken zijn duurzaamheidscriteria ontwikkeld voor een groot deel van de producten, diensten en werken die overheden inkopen. Deze criteria zijn geen regelgeving maar zijn bedoeld als handvat om duurzaam in te kopen.

In dit document vindt u de criteria voor de productgroep Uitbesteding Mobiele Werktuigen. Ook vindt u in dit document aandachtspunten voor de fase vóór en ná de inkopen, achtergrondinformatie, afwegingen bij de criteria, uitwerking van de criteria in bestekteksten en uitwerking van de beoordeling van criteria.

1.1 Afbakening van de productgroep

De productgroep Uitbesteding Mobiele Werktuigen omvat de inhuur van een niet voor de weg bestemde mobiele machine zoals mobiel werktuig, vervoerbare industriële uitrusting of voertuig met of zonder carrosserie, niet bestemd voor personen- of goederenvervoer over de weg, waarin een inwendige-verbrandingsmotor als omschreven in bijlage I, deel 1 van richtlijn 97/68/EG, is gemonteerd.

De uitbesteding van het mobiele werktuig is inclusief bedienend/besturend personeel. Met mobiele werktuigen worden bedoeld grondverzetmachines zoals loaders en graafmachines, maaimachines, veegmachines, tractoren, etc. Het gaat in het algemeen om mobiele werktuigen met dieselmotor, variabel/constant toerental en zonder kenteken. Ook vorkheftrucks behoren tot de mobiele werktuigen, zij het dat die ook andere motortypen kennen, zoals elektrische of LPG motoren.

Tot deze productgroep behoren geen elektrische voertuigen, zoals die bijvoorbeeld in magazijnen worden gebruikt.

Om het de aanbestedende dienst gemakkelijker te maken wordt een selectie van CPV-codes gegeven die van toepassing kunnen zijn op deze productgroep. Deze selectie is niet uitputtend of compleet. Het blijft de verantwoordelijkheid van de aanbestedende dienst om zelf de juiste set van CPV-codes te verzamelen, aansluitend bij de betreffende aanbesteding.

De volgende CPV-codes zijn op deze productgroep van toepassing:

34144710-8	Wielladers
42414100-2	Hijskranen
42415100-9	Heftrucks
43200000-5	Grondverzet- en graafmachines, en bijbehorende onderdelen
43312500-8	Walsmachines
44481000-5	Hoogwerkers

Voor de GWW- en Bouwproductgroepen hoeven de huidige transportcriteria (inhuur van mobiele werktuigen en inhuur zware voertuigen) niet verplicht meegenomen te worden om de doelstelling voor duurzaam inkopen te behalen. Uiteraard kunnen overheden deze criteria uit andere overwegingen (o.a. beleid, duurzaamheidsambities) meenenemen in een aanbesteding. Eind 2009 is een traject ingezet voor transport in de GWW- en Bouw om duurzaamheidscriteria te ontwikkelen, waarbij ook transport gerelateerd aan groenvoorzieningen, gladheidsbestrijding en reiniging openbare ruimte wordt meegenomen.

1.2 Status en relatie tot vernieuwing Duurzaam Inkopen

Dit document is in oktober 2011 voor het laatst gewijzigd. Zie bijlage 1 voor een toelichting op de wijzigingen.

In juni 2011 heeft de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu positief gereageerd op een advies van VNO-NCW, MKB-Nederland, MVO-Nederland, De Groene Zaak en NEVI met aanbevelingen voor duurzaam inkopen. Op enkele punten komt dit document al tegemoet aan de aanbevelingen, voor andere voorstellen wordt bekeken op welke wijze deze kunnen worden verwerkt. Om optimaal duurzaam in te kopen is daarom het dringend advies om naast dit document kennis te nemen van de voor inkopers relevante aanbevelingen zoals zijn gebundeld op de website van [PIANOo](#). Het gaat onder meer om het meenemen van duurzaamheid in het hele inkoopproces en het in dialoog treden met de markt. Bij deze aanbevelingen worden in de loop van de tijd meer concrete handvatten geplaatst. Ook het verwerken van de aanbevelingen in de criteriadocumenten wordt ter hand genomen. Op de website van [AgentschapNL](#) staat de planning voor de aanpassing van de criteriadocumenten.

2 Markt en duurzaamheid

In dit hoofdstuk vindt u de inhoudelijke afwegingen die geleid hebben tot de set van criteria voor Uitbesteding Mobiele Werktuigen.

2.1 Duurzaamheidsaspecten

Per fase van de levenscyclus worden de milieu en sociale aspecten belicht.

Productiefase

De duurzaamheidsbelasting in de productiefase bestaat uit milieuaspecten en sociale aspecten.

De milieubelasting van mobiele werktuigen tijdens de productiefase zijn echter relatief klein (< 20%) ten opzichte van de gebruiksfase, en worden hier buiten beschouwing gelaten.

Relevante sociale criteria voor deze productgroep houden voornamelijk verband met de arbeidsomstandigheden bij de productie van de voertuigen. Wanneer de voertuigen worden geproduceerd in landen waar de wetgeving op dit gebied (of de handhaving daarvan) tekort schiet, kunnen er onwenselijke situaties optreden (bijvoorbeeld slechte arbeidsomstandigheden, uitbuiting van werknemers, schending van mensenrechten, etc.).

Gebruiksfase

De milieubelasting van mobiele werktuigen vindt vooral plaats in de gebruiksfase. Het leeuwendeel van de totaal gebruikte energie (ca. 80%) wordt in deze fase verbruikt. Dit resulteert in een forse CO₂ emissie. Wat (andere) luchtvervuilende emissies betreft vindt ook het grootste deel van de milieubelasting in de gebruiksfase plaats. Het gaat voornamelijk om emissies van NO_x (stikstof oxiden) en PM10 (fijn stof) die bij de verbranding van brandstof vrijkomen. Een ander milieueffect is geluidsoverlast tijdens gebruik.

Eindverwerkingsfase

Het milieueffect van de eindverwerkingsfase is klein ten opzichte van de aspecten lucht en energie in de gebruiksfase. Daarom zijn er geen criteria uitgewerkt die betrekking hebben op de eindverwerking. Eindverwerking kan het beste lopen via een bij de ARN (Auto Recycling Nederland) aangesloten onderneming. Op voorhand kan, momenteel, niet gezegd worden dat het ene voertuig structureel meer milieudruk oplevert in de eindverwerking dan het andere. Dit zou wel mogelijk zijn wanneer fabrikanten gegevens zouden verstrekken over bijvoorbeeld het aandeel recyclebare onderdelen in hun voertuigen. Deze informatie zou vervolgens kunnen worden meegewogen in de keuze voor een leverancier.

2.1.1 Duurzaamheidsmaatregelen

Vermindering CO₂ uitstoot: brandstofverbruik, gebruiksprotocol en zuinig rijgedrag

Het is op dit moment niet goed mogelijk om eisen te stellen ten aanzien van het brandstofgebruik van mobiele werktuigen, omdat er geen normering is en ook geen testprocedure voor werktuigen bestaat, zoals dit voor bijvoorbeeld personenauto's wel het geval is. Hier staat tegenover dat het brandstofgebruik van een mobiel werktuig ook een belangrijk financieel criterium is bij aanschaf. Fabrikanten zorgen er voor dat hun mobiele werktuigen niet meer brandstof verbruiken dan andere merken.

Eisen en/of wensen over brandstoffen zijn buiten beschouwing gelaten. Vooralsnog worden vanuit Duurzaam Inkopen geen criteria ontwikkeld voor brandstoffen.

Het brandstofgebruik, en dus de CO₂-uitstoot, kan verminderd worden door gebruik te maken van hybride aandrijving, biobrandstoffen en brandstofbesparende maatregelen. Hybride mobiele werktuigen zijn op dit moment in ontwikkeling.

In Nederland heeft een bedrijf hybride bussen ontwikkeld. Op basis hiervan kunnen ook mobiele werktuigen een alternatieve aandrijving krijgen. Andere ontwikkelingen die voor de komende jaren worden voorzien zijn: verdere ontwikkeling van schone dieselmotoren voor deze specifieke toepassingen en verdere ontwikkeling van aardgas als transitiebrandstof.

Bovenstaande ontwikkelingen zullen met name opgaan voor de mobiele werktuigen waar grote aantallen van afgezet worden, zoals tractoren en vorkheftrucks. Eenmaal ontwikkelde technologie zal vanzelf doorsijpelen naar de overige toepassingen.

In het gebruiksprotocol is informatie opgenomen over het energiezuinig omgaan met mobiele werktuigen. Bij de aanschaf van een mobiel werktuig wordt een gebruiksprotocol in de eisen meegenomen.

Brandstofbesparing is bij het gevarieerde gebruik van mobiele werktuigen moeilijk. Het is bijvoorbeeld mogelijk mobiele werktuigen in periodes dat zij tussen de werkzaamheden door langere tijd niet gebruikt worden uit te zetten. Dit kan bij sommige werktuigen elektronisch, bij anderen gebeurt dit handmatig. Voor mobiele werktuigen is het daarom van belang dat de gebruiker op de hoogte is van de eigenschappen van het werktuig. Gebruiksprotocollen bieden de gebruikers houvast bij het op een duurzame wijze gebruiken (bijvoorbeeld brandstofbesparing) van de mobiele werktuigen: de inzetomstandigheden van de machine, de inrichting van het werk en het rijgedrag van de bestuurder.

Als het protocol wordt gevolgd zullen de emissies naar de lucht en de geluidemissies bij gebruik in standaardsituaties zo laag mogelijk zijn. Het is daarom belangrijk dat de chauffeurs/bedieneren van de mobiele werktuigen getraind zijn in het zo energiezuinig gebruiken van de apparatuur. Meer informatie is o.a. te verkrijgen op www.bmw.nl/bmw/s150/Bouwmachines/Train/c86-Energie-efficient.

Er is onderzocht of er ten aanzien van leveranciers criteria (geschiktheidseisen of selectiecriteria) geformuleerd kunnen worden gericht op de opleiding en training van medewerkers op milieuaspecten bij de uitvoering van de werkzaamheden, zoals bijvoorbeeld een training 'brandstofbesparend gebruiken van mobiele werktuigen'. Echter, omdat de duurzaamheidswinst van deze criteria niet gegarandeerd is en ze bovendien relatief veel administratieve lasten opleveren zijn voor deze onderwerpen geen criteria geformuleerd.

Vermindering vervuilende emissies: verbrandingsmotoren en roetfilters

Vervuilende emissies door verbrandingsmotoren kunnen verlaagd worden door technische aanpassingen van de motoren of door het plaatsen van een roetfilter. Vanuit de optiek van emissies naar de lucht kunnen duurzame varianten worden gevonden in die type motoren die voldoen aan de Europese Fase III emissie-eisen. De meest vergaande eisen voor motoren zijn verwoord in de eisen voor Fase IV. Hiervoor moeten aanzienlijke aanpassingen aan motoren plaatsvinden. Dergelijke motoren zijn nog weinig op de markt. De meer duurzame varianten zijn: andere brandstof en aanpassingen aan dieselmotoren; elektrische motoren en gebruik van actieve roetfilters. Bij de bedrijfsmiddelcodes A 5000 (geluid- en emissiearme mobiele machine) en C 5001 (emissiearme mobiele machine) wordt onderscheid gemaakt tussen machines die werken met een constant toerental en machines die werken met een variabel toerental.

Machines die werken met een constant toerental kunnen in aanmerking komen voor de MIA en/of Vamil milieusubsidie, als deze machines zijn voorzien van een fase IIIA motor (ook wel TIER III genoemd, naar de Amerikaanse norm die met de Europese overeenkomt). Voor machines die werken met een variabel toerental zijn de eisen aangescherpt. Alleen machines met motoren die voldoen aan fase IIIB (Tier IV) kunnen nog in aanmerking komen voor A 5000 en C 5001.

Roetfilters

Een roetfilter zorgt dat de (fijnstof) deeltjes die vrij komen bij de verbranding van diesel worden opgevangen in een filter. Met name de kleinere deeltjes worden afgevangen doordat zij vastkleven aan de wanden van de poriën van het filtermateriaal. Roetfilters zijn daardoor ook voor de allerkleinste deeltjes zeer effectief. Een roetfilter kan worden gemaakt van keramisch materiaal. De deeltjes verzamelen zich in het filter.

In het roetfilter worden de afgevangen roetdeeltjes periodiek verbrand, elke 200 tot 1000 kilometer. Deze verbranding wordt wel aangeduid met regeneratie. Er zijn twee soorten roetfilters, het zogenaamde gesloten roetfilter en het (half)open roetfilter. Gesloten filters worden veelal op nieuwe dieselauto's toegepast en (half)open filters op bestaande dieselmotoren. Gesloten filters zijn met 90% rendement effectiever dan (half)open filters, die een rendement hebben van 50%. De overheid stimuleert de roetfilterinstallatie op mobiele werktuigen.

Bij NOx reductie worden de uitlaatgassen eerst door een roetfilter en daarna door een SCR katalysator geleid. SCR (Selective Catalytic Reduction) is een combinatie van een efficiënte verbranding in combinatie met nabehandeling van uitlaatgassen.

Het is belangrijk dat er gestreefd wordt naar een zo schoon mogelijk gebruik van mobiele werktuigen. Het is echter niet mogelijk bij uitbesteding dezelfde eisen toe te passen als bij aankoop. Immers, dan zou de leverancier die de werkzaamheden uitvoert ineens zijn hele park werktuigen moeten vernieuwen. Afhankelijk van vermogen, plaats en duur verschilt daarom de minimumeis. Leveranciers kunnen met name buiten de bebouwde kom en/of buiten milieuzone's oudere machines in zetten. Wat een leverancier minimaal aan moet bieden om te voldoen aan de minimumeis staat vermeld in onderstaande tabel.

Minimale emissie-eisen productgroep Uitbesteding mobiele werktuigen (opgesteld door Agentschap in overleg met stakeholders):

			Eis	Wens
<i>Vermogen 18-75 kW</i>	<i>Gebruik binnen bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>	<i>Fase IIIA met roetfilter</i>
	<i>Gebruik buiten bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase I</i>	<i>Fase II</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase I</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>
<i>Vermogen 75-560 kW</i>	<i>Gebruik binnen bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>	<i>Fase IIIA met roetfilter</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>	<i>Fase IIIA met roetfilter</i>
	<i>Gebruik buiten bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase I</i>	<i>Fase II</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>

Geluid

Voor geluid geldt dat de werktuigen nu moeten voldoen aan de wettelijke eisen met betrekking tot geluidemissie. Deze geluidemissie wordt overigens in de praktijk niet alleen bepaald door de maatregelen die aan het werktuig zijn getroffen, maar ook door de wijze van gebruik. Er kunnen tegengestelde effecten optreden tussen bijvoorbeeld luchtemissies en geluid. Zo wordt een aardgasmotor warmer dan een dieselmotor, wat de geluidsisolatie moeilijker maakt bij deze van oudsher nauwelijks geïsoleerde motoren.

Geluidarme tractoren konden tot 2008 in aanmerking komen voor MIA milieusubsidie mits een aantal arbo-voorzieningen was aangebracht. Deze arbo-eis bleek belemmerend te werken op het aantal tractoren dat voor MIA in aanmerking kwam, terwijl deze machines wel aan de milieueisen voldeden. Daarom is de arbo-eis voor tractoren in 2008 komen te vervallen.

Geluid is niet meegenomen in de criteria.

Biologische smeermiddelen, hydraulische olie en brandstoffen

Het gebruik van biologisch afbreekbare smeermiddelen, oliën en brandstoffen vermindert de milieuvervuilende emissies (naar lucht en bodem) in de gebruiksfase.

Een product wordt als biologisch afbreekbaar beschouwd indien de ultieme afbreekbaarheid binnen 28 dagen, meer dan 60% is conform de OECD-methode 301D, die het biologisch zuurstofverbruik meet, of methode 301B voor de bepaling van het CO₂-gehalte. De primaire afbreekbaarheid moet binnen 28 dagen, bepaald met een relevante chemische methode, ten minste 90% zijn.

MIA en Vamil stelden al eisen aan de biologische afbreekbaarheid en niet-toxiciteit van hydrauliekolie. In 2008 zijn deze eisen verzwaaard. Bio-olie moet een certificaat hebben van het Europees Ecolabel. Door aan te haken bij het Europees Ecolabel zijn ook voorwaarden gesteld aan de bioaccumuleerbaarheid en wordt een aantal schadelijke stofgroepen expliciet uitgesloten. Zo wordt verder voorkomen dat schade aan het milieu optreedt bij lekkages. Want naar schatting 20 -30 % van alle verkochte hydrauliekolie komt nog steeds in het milieu terecht. Ook een belangrijke Ecolabel-eis is dat een wezenlijk deel van de hydrauliekolie uit hernieuwbare, veelal plantaardige grondstoffen moet bestaan. Hiermee wordt de CO₂- uitstoot van het gebruik van hydrauliekolie beperkt.

Deze maatregel is bij Uitbesteding mobiele werktuigen opgenomen in het criterium over het milieuzorgsysteem. Een apart criterium over biologische smeermiddelen en hydraulische olie is juridisch niet haalbaar, vanwege het niet kunnen controleren van het criterium tijdens de aanbesteding.

Cradle-to-Cradle

Het 'Triple-P' concept (People, Planet, Profit) is een breed en richtinggevend denkkader voor de duurzame ontwikkeling in de samenleving. Recent is er bovendien veel aandacht ontstaan voor het 'Cradle-to-Cradle' concept. Dit concept zet een uitdagend toekomstbeeld neer, namelijk een menselijke samenleving die een positieve invloed heeft op het ecosysteem. Het accent verschuift daarbij van eco-efficiënt (minimaliseren van het ongewenste) naar ecoeffectief (optimaliseren van wenselijke). Producten en productiesystemen worden zodanig ontworpen dat ze een nuttige functie vervullen, ook na afloop van het gebruik. Kortom een duurzame kringloopsamenleving waarin materialen telkens hoogwaardig terugkeren in de technosfeer of biosfeer. Een dergelijke benadering daagt uit tot creativiteit en innovatie. Via Duurzaam Inkopen wil de overheid ontwikkelingen die toewerken naar deze duurzame kringloopsamenleving stimuleren. Meer informatie over hoe de overheid via Duurzaam Inkopen het Cradle-to-Cradle-concept kan stimuleren staat in de brochure die te downloaden is op de website van [PIANOo](#).

2.1.2 Sociale aspecten

Duurzaamheid kent naast milieu ook een sociale invalshoek. Voor Duurzaam Inkopen is het sociale aspect uitgewerkt in enkele generieke instrumenten en daarom niet in dit productgroepspecifieke document opgenomen, zie [de website van PIANOo](#). De afspraken over toepassing van deze instrumenten verschillen per overheidssector.

- Voor de bevordering van internationale arbeidsnormen en mensenrechten in de internationale productieketen zijn sociale voorwaarden opgesteld bedoeld voor toepassing bij aanbestedingen boven de Europese drempelwaarden.
- Voor de bevordering van de arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (Social Return) zijn handvatten opgesteld.
- Verantwoordelijk marktgedrag kan worden bevorderd door als overheden en marktpartijen ieder voor zich de goede intenties vast te leggen. Voor de schoonmaakbranche is hiervoor medio 2011 een code ontwikkeld, die als inspiratiebron kan dienen en waarvoor verbreding naar andere sectoren wordt onderzocht.

Er zijn nog andere sociale elementen denkbaar binnen Duurzaam Inkopen. Daarvoor zijn momenteel geen landelijke instrumenten beschikbaar.

2.2 Herziening

Stichting Natuur en Milieu (SNM) werkt in het kader van de SMOM-subsidie aan een handreiking "schone lucht bij werken". Daartoe hebben zij in 2008 coalities gesloten met leveranciers, brancheorganisaties, overheden e.d. en ontwikkelen ze duurzaamheidscriteria, o.a. voor mobiele werktuigen. Deze input wordt gebruikt bij de herzieningsronde van mobiele werktuigen, die na één jaar plaats vindt.

Bij de volgende herziening worden de volgende punten meegenomen:

- Onderscheid tussen kleine en grote mobiele werktuigen qua vermogen;
- Roetfilters (gesloten versus half open);
- Brandstof: Rode diesel i.v.m. zwaveleisen;
- Innovaties zoals o.a. hybride aandrijving;
- CO₂-uitworp van de voertuigen. Zo is er op 19 december 2007 een voorstel voor een richtlijn van het Europese parlement en de raad inzake de bevordering van schone voertuigen voor wegvervoer gepubliceerd;
- Geluid;
- Fijnstof;
- Alternatieve aandrijving/brandstof.

3 Duurzaamheid in het inkoopproces

De criteria in dit document zijn verdeeld over de verschillende stappen in het inkoopproces. Meer informatie over de stappen in het inkoopproces en de manier waarop duurzaamheid daarin kan worden meegenomen, vindt u op de website van [PIANOo](#). Het is aan te bevelen deze informatie te bekijken voordat u met de criteria voor deze productgroep aan de slag gaat.

3.1 Voorbereidingsfase (aandachtspunten)

Elke inkoop of aanbesteding begint met het inventariseren van de behoefte van de (interne) klant. Duurzaamheid kan in deze fase meegenomen worden door te onderzoeken of de aanschaf noodzakelijk is en of er een duurzamere oplossing is voor de inkoopbehoefte. Er zijn geen specifieke aandachtspunten voor de inkoop van de productgroep Uitbesteding Mobiele Werktuigen.

3.2 Specificatiefase (criteria)

In de specificatiefase wordt de behoefte van de (interne) klant vertaald in een aanbestedingsdocument. In deze fase worden geformuleerd:

- Criteria voor de kwalificatie van leveranciers. Dit kunnen uitsluitingsgronden en geschiktheidseisen zijn, ofwel eisen aan de leverancier en in een niet-openbare aanbesteding eventueel ook selectiecriteria, ofwel wensen ten aanzien van de leverancier.
- Een beschrijving van de minimumeisen die ten aanzien van levering, dienst of werk gesteld worden (het Programma van Eisen).
- Gunningscriteria, ofwel wensen voor levering, dienst of werk. Deze zijn alleen van toepassing als gekozen wordt voor het gunnen op Economisch Meest Voordelige Inschrijving.
- Het contract met daarin contractbepalingen.

De criteria in dit document zijn opgesteld om de inkoper te ondersteunen bij het duurzaam inkopen van Uitbesteding Mobiele Werktuigen. De criteria zijn juridisch getoetst. Elke inkoop en aanbesteding is echter maatwerk. Het opstellen van een aanbestedingsdocument blijft dan ook de verantwoordelijkheid van de inkoper.

3.2.1 Kwalificatie van leveranciers

Voor deze specifieke productgroep zijn geen criteria geformuleerd voor de kwalificatie van leveranciers.

3.2.2 Programma van eisen

Minimumeisen

Minimumeis nr. 1	De bij uitvoering van werkzaamheden in te zetten mobiele dieselwerktuigen voldoen minimaal aan de emissie-eisen overeenkomend met de fasen uit tabel M1.
Toelichting voor inkoper	De emissie eisen voor mobiele werktuigen met dieselmotor zijn vastgelegd in de richtlijn 2004/26/EG. De Europese normen komen overeen met de Amerikaanse (fase IIIA komt overeen met TIER III en fase IIIB komt overeen met TIER IV). Zie tabel M1. Het is belangrijk dat er gestreefd wordt naar een zo schoon mogelijk gebruik van mobiele werktuigen. Het kan echter niet zo zijn dat bij aanbesteding van diensten dezelfde eisen gelden als bij inkoop. Dan zou een inschrijver die de werkzaamheden uitvoert al zijn werktuigen moeten vernieuwen. Verificatie: de inschrijver(s) aan wie u voornemens bent te gunnen kunt u vragen om een afschrift van de typegoedkeuringspapieren van de voor de uitvoering van de opdracht in te zetten mobiele dieselwerktuigen. Hieruit is onder andere af te leiden welke emissie(s) aan het type/de typen werktuigen is/zijn toegekend.

Tabel M1 Minimale emissie-eisen mobiele werktuigen (opgesteld door Agentschap NL in overleg met stakeholders)

<i>Vermogen 18-75 kW</i>	<i>Gebruik binnen bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>
	<i>Gebruik buiten bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase I</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase I</i>
<i>Vermogen 75-560 kW</i>	<i>Gebruik binnen bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>
	<i>Gebruik buiten bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase I</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II</i>

3.2.3 Gunningscriteria

Gunningscriteria

Gunningscriterium nr. 1	Indien mobiele dieselwerktuigen worden ingezet die voldoen aan de emissie-eisen overeenkomend met de fasen uit tabel G1 worden voor dit onderdeel [XX] punten toegekend.
Toelichting voor inkoper	De emissie-eisen voor mobiele werktuigen met dieselmotor zijn vastgelegd in de richtlijn 2004/26/EG. De Europese normen komen overeen met de Amerikaanse (fase IIIA komt overeen met TIER III en fase IIIB komt overeen met TIER IV). Zie tabel G1.

	Leveranciers zullen nog veel fase II werktuigen bezitten. Om een zo schoon mogelijk gebruik van mobiele werktuigen te realiseren, dienen de schoonste werktuigen ingezet te worden. Het is de bedoeling dat leveranciers werktuigen inzetten met de kleinste emissies naar lucht en de laagste geluidemissies. Verificatie: de inschrijver(s) aan wie u voornemens bent te gunnen kunt u vragen om een afschrift van de typegoedkeuringspapieren van de voor de uitvoering van de opdracht in te zetten mobiele dieselwerktuigen. Hieruit is onder andere af te leiden welke emissie(s) aan het type/de typen werktuigen is/zijn toegekend.

Tabel G1 Emissiewensen mobiele werktuigen (opgesteld door Agentschap NL in overleg met stakeholders)

<i>Vermogen 18-75 kW</i>	<i>Gebruik binnen bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase IIIA met roetfilter</i>
	<i>Gebruik buiten bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>
<i>Vermogen 75-560 kW</i>	<i>Gebruik binnen bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase IIIA met roetfilter</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase IIIA met roetfilter</i>
	<i>Gebruik buiten bebouwde kom</i>	<i>Gebruik < 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II</i>
		<i>Gebruik > 8 uur per etmaal</i>	<i>Fase II met roetfilter</i>

3.2.4 Contract

Contractbepaling nr. 1	Sociale aspecten Voor de bevordering van internationale arbeidsnormen en mensenrechten in de internationale productieketen zijn sociale voorwaarden opgesteld bedoeld voor toepassing bij aanbestedingen boven de Europese drempelwaarden. Zie de website van PIANOo over sociale voorwaarden. Voor de bevordering van de arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (Social Return) zijn handvatten opgesteld. Zie de website van PIANOo over Social Return.
Toelichting voor inkoper	Duurzaamheid kent naast milieu ook een sociale invalshoek. Voor Duurzaam Inkopen is het sociale aspect uitgewerkt in enkele generieke instrumenten en daarom niet in dit productgroepspecifieke document opgenomen. De afspraken over toepassing van deze instrumenten verschillen per overheidssector.

3.3 Gebruiksfase (aandachtspunten)

Nadat het inkooptraject is afgerond en een product of dienst is ingekocht, bestaan er mogelijkheden om het product op een duurzame wijze te gebruiken. Specifieke aandachtspunten voor deze productgroep zijn:

Aangezien het hier een inhuur van een dienst betreft, zijn de relevante eisen en wensen al verwerkt in de inkoopcriteria.

4 Meer informatie

Brancheorganisaties

- CUMELA Nederland (**CU**ltuurtechnische werken en grondverzet, **ME**ststoffendistributie en Loonwerken in de **A**grarische sector), www.cumela.nl/
- BMWT, brancheorganisatie van importeurs en/of fabrikanten van bouwmachines, magazijninrichtingen, wegebouwmachines en transportmaterieel, www.bmw.nl/
- TNO, www.tno.nl

Leveranciers

- Handelsonderneming Steinweg
- Multronic (www.multronic.be)
- Mitrex BV (www.mitrex.nl)

Ministeries

- Ministerie van VROM (www.minvrom.nl)
- Ministerie van SZW (www.minszw.nl)

Andere organisaties

- Arbeidsinspectie (www.arbeidsinspectie.nl)
- LEI. Het LEI is een onderdeel van Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Binnen die organisatie vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen Universiteit de Social Sciences Group. (www.lei.wur.nl)
- Stichting Natuur & Milieu (www.snm.nl)

Bronnen

- Mia/vamil: geluid- en emissiearme mobiele machines (www.agentschapnl.nl/VAMIL_MIA)
- Roetfilters (www.agentschapnl.nl/srmw)
- Biosmeermiddelen (www.mvo.nl/biosmeermiddelen)
- Marktplaats met alles over werktuigen (www.werktuigen.nl)
- Milieumanagementsystemen:
 - SCCM is een stichting waarin de overheid, het bedrijfsleven, de milieubeweging en de certificatie-instellingen participeren (www.sccm.nl)
 - EMAS (www.emas.org.uk)
 - ISO 14001 (www.iso14000.nl)

Algemene informatie over het programma Duurzaam inkopen is te vinden op de website van PIANOo.

Bijlage 1 Wijzigingen ten opzichte van vorige versie

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.0, datum 20 september 2007 zijn:

- De lay-out van het document is aangepast en de algemene teksten zijn geactualiseerd.
- Geschiktheidseis 1 (paragraaf 3.2.1 Kwalificaties van leveranciers): de formulering van geschiktheidseis 1 is aangepast in lijn met de formulering die gebruikt wordt voor deze geschiktheidseis bij andere, meer recent vastgestelde productgroepen.
- Selectie criterium 1 (paragraaf 3.2.1 Kwalificaties van leveranciers): de formulering van de eerste zin van dit selectie criterium is als volgt aangepast: *Indien alle chauffeurs/bedieners die ten behoeve van de uitvoering van de opdracht worden ingezet een training hebben gevolgd ten aanzien van het brandstofbesparend gebruiken van mobiele werktuigen wordt dit onderdeel van de inschrijving hoger gewaardeerd.*

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.1, datum 24 april 2009, zijn:

- Dit document is per 3 juli 2009 in bewerking naar aanleiding van bespreking van Duurzaam Inkopen in de Tweede Kamer. U kunt de website van Agentschap NL raadplegen voor meer informatie.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.2, datum 6 juli 2009 zijn:

- Dit document is per 28 juli gewijzigd naar aanleiding van bespreking van Duurzaam Inkopen in de Tweede Kamer op 2 juli 2009. De geschiktheidseis m.b.t. milieumanagement en het selectie criterium m.b.t. opleiding zijn vervallen. De tekst in hoofdstuk 2 is hierop aangepast.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.3, datum 28 juli 2009, zijn:

- Dit document is per 21 januari 2010 gewijzigd. De lay-out van het document is aangepast en een aantal algemene teksten zijn geactualiseerd.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.4, datum 21 januari 2010 zijn:

- Naar aanleiding van het advies van VNO-NCW, MKB-Nederland, MVO-Nederland, De Groene Zaak en NEVI over Duurzaam Inkopen, zijn de volgende zaken aangepast:
 - Onder 1.2, Status en relatie met vernieuwing Duurzaam Inkopen, is een toelichting op het advies en de gevolgen voor het huidige document opgenomen.
 - De bewijsmiddelen zijn geschrapt en er is, alleen waar relevant, informatie over verificatie opgenomen in de toelichting voor de inkoper.
- De Sociale Voorwaarden zijn toegevoegd: in hoofdstuk 2 is de paragraaf sociale aspecten aangepast en in hoofdstuk 3 is, onder 3.2.4 Contract, een verwijzing opgenomen naar de generieke handvatten voor sociale aspecten.
- De algemene teksten zijn geactualiseerd. Er zijn verwijzingen naar de website van PIANOo toegevoegd.